

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «БАЙСАКОВ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
CASE OF BAYSAKOV AND OTHERS v. UKRAINE**

(Заява № 54131/08)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

18 лютого 2010 року

ОСТАТОЧНЕ

18/05/2010

Текст рішення може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Байсаков та інші проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), Голова,
Рената Ягер (Renate Jaeger),
Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
Марк Віллігер (Mark Villiger),
Миряна Лазарова Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),
Здравка Калайджиєва (Zdravka Kalaydjieva), судді,
Михайло Буроменський (Mykhaylo Buromenskiy), суддя ad hoc,
та Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), Секретар секції,
після наради за зачиненими дверима 26 січня 2010 року,
вносить таке рішення, ухвалене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу порушено за заявою (№ 54131/08), поданою проти України до Суду 12 листопада 2008 року чотирма громадянами Казахстану — Єсентаєм Дарібайовичем Байсаковим (далі — перший заявник), Жумабаєм Дарібайовичем Байсаковим (далі — другий заявник), Арманом Володимировичем Жекебаєвим (далі — третій заявник) та Сергієм Леонідовичем Горбенком (далі — четвертий заявник) на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція).

2. У Суді заявників представляв А. Буценко, адвокат, що практикує в Харкові. Уряд України (далі — Уряд) представляв його Уповноважений — п. Ю. Зайцев, Міністерство юстиції.

3. 13 листопада 2008 року заступник Голови п'ятої секції вказав Уряду України на необхідність утриматися від екстрадиції заявників до Республіки Казахстан до того, як Суд зможе розглянути цю справу (правило 39 Регламенту Суду). Того самого дня він вирішив розглядати заяву у першочерговому порядку (правило 41).

4. 31 березня 2009 року Голова п'ятої секції вирішив повідомити Уряд про заяву. Також було вирішено й далі продовжити дію правил 39 і 41 до подальшого розпорядження та розглядати заяву по суті одночасно з питанням щодо її прийнятності (пункт 3 статті 29).

5. Письмові зауваження надійшли до Суду від організації «Інтерайтс» (*Interights*) — Міжнародного центру юридичного захисту прав людини, — якій Голова Суду дозволив узяти участь у провадженні на правах третьої сторони (пункт 2 статті 36 Конвенції і пункт 2 правила 44 Регламенту Суду).

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Заявники, 1962, 1960, 1971 і 1963 років народження відповідно, нині проживають у Києві.

7. Наприкінці 2002 року заявники виїхали з Казахстану, як стверджується, у зв'язку з політичним переслідуванням з боку органів влади. У 2005 році вони прибули до України, де і залишаються.

8. Чотирма окремими рішеннями від 28 березня 2006 року Державний комітет України у справах національностей та міграції задовольнив клопотання заявників про надання їм статусу біженців, оскільки існували законні підстави вважати, що заявники можуть зазнати політичного переслідування в Казахстані у зв'язку з їхньою діяльністю в 2001–2002 роках. Зокрема, Комітет зазначив, що в листопаді 2001 року кілька провідних політичних діячів і представників бізнесу в Казахстані створили опозиційну групу «Демократичний вибір Казахстану». Заявники брали участь у діяльності цієї групи,

головним чином надаючи їй фінансову і технічну підтримку, зокрема, завдяки залученню телевізійної компанії, яка належала першому і другому заявникам. Четвертий заявник входив до складу керівного органу (політичної ради) зазначеної групи. Невдовзі після цього органи влади Казахстану заарештували лідерів групи. Проти заявників також було порушено кримінальну справу за різними пунктами обвинувачення, зокрема такими, як змова на вчинення вбивства, зловживання владою і шахрайство. Ліцензію на мовлення їхньої телевізійної компанії було анульовано, а діяльність інших компаній заблоковано. З огляду на посилення тиску з боку органів влади заявники покинули країну.

9. У вересні 2007 року, а також у квітні і травні 2008 року Генеральна прокуратура Республіки Казахстан надіслала чотири окремі запити про екстрадицію заявників у зв'язку з пред'явленими їм обвинуваченнями у злочинах. Першого заявника було обвинувачено у причетності до організованої злочинної діяльності та змови на вчинення вбивства (статті 28, 96 і 237 Кримінального кодексу Республіки Казахстан), другого і третього заявників — в ухилянні від сплати податків і легалізації (відмиванні) грошових коштів, здобутих злочинним шляхом (статті 193 і 222 Кримінального кодексу РК), а четвертого заявника — у зловживанні владою (статті 307 і 308 Кримінального кодексу РК). Згідно зі статтею 96 Кримінального кодексу Республіки Казахстан убивство карається позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років, або смертною карою, або довічним позбавленням волі, з конфіскацією чи без конфіскації майна. Стосовно інших злочинів, у вчиненні яких обвинувачувалися заявники, відповідні положення Кримінального кодексу РК передбачали строки позбавлення волі до десяти років. Органи прокуратури Казахстану надали запевнення, що кримінальне переслідування заявників не пов'язане з їхніми політичними переконаннями, расовою чи етнічною належністю або віросповіданням і що вони не вимагатимуть від судів засудження першого заявника до смертної кари за злочини, у зв'язку з якими його оголошено в розшук.

10. 19 і 21 травня 2008 року заступник Генерального прокурора вніс до Державного комітету України у справах національностей та релігій (колишній Державний комітет України у справах національностей та міграції) протест, вимагаючи перегляду і подальшого скасування його рішень від 28 березня 2006 року. Він посилався на те, що органи влади Казахстану розшукують заявників у зв'язку з обвинуваченнями у «тяжких» злочинах і що кримінальне переслідування заявників, як запевнила Генеральна прокуратура Республіки Казахстан, не пов'язане з їхніми політичними переконаннями, расовим чи етнічним походженням або віросповіданням.

11. 30 травня 2008 року Комітет відхилив протест і підтвердив свої попередні рішення.

12. 17 червня 2008 року заступник Генерального прокурора звернувся до окружного адміністративного суду м. Києва з двома окремими адміністративними позовами, вимагаючи скасування рішень Комітету від 28 березня 2006 року. Він також вимагав, щоб суд зупинив дію оскаржуваних рішень. 4 липня 2008 року суд відкрив провадження і повідомив, що питання стосовно вимоги прокурора про зупинення дії рішень Комітету буде вирішено на одному з подальших судових засідань.

13. 24 листопада 2008 року суд відмовив прокуророві в задоволенні позовних вимог. 22 січня 2009 року Київський апеляційний адміністративний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін. Копій цих рішень сторони не надали.

14. 11 лютого 2009 року Генеральна прокуратура України подала до Вищого адміністративного суду касаційну скаргу, результати розгляду якої невідомі.

15. Листом від 25 травня 2009 року Перший заступник Генерального прокурора Республіки Казахстан надіслав заступникові Генерального прокурора України запевнення, що відповідно до Конвенції ООН 1984 року проти тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання заявники — у разі їхньої екстрадиції до Казахстану — не зазнають поганого поведження, що буде забезпечено справедливий судовий розгляд їхньої справи, а в разі необхідності їм буде надано належну медичну допомогу і лікування.

16. Уряд заявив, що було одержано запевнення Генеральної прокуратури України у тому, що не буде прийнято жодного рішення про екстрадицію заявників, доки Суд не розгляне цю справу.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКА

A. Конституція України 1996 року

17. Відповідні положення Конституції України передбачають:

Стаття 26

«Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України,— за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом».

Стаття 55

«Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

...Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань».

Стаття 92

«Виключно законами України визначаються:

1) права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина;

...

14) судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань; основи організації та діяльності адвокатури; ...»

B. Конвенція ООН про статус біженців 1951 року

18. Україна приєдналася до Конвенції 10 січня 2002 року. Відповідні положення Конвенції передбачають:

Стаття 1

«У цій Конвенції термін «біженець» означає особу, яка ... через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця

проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань».

Стаття 32

«1. Договірні Держави не будуть висилати біженців, які законно проживають на їхній території, окрім як з міркувань державної безпеки або громадського порядку.

2. Вислання таких біженців проводитиметься лише на виконання рішень, винесених у судовому порядку...»

Стаття 33

«1. Договірні Держави не будуть жодним чином висилати або повертати біженців до кордонів країни, де їхньому життю чи свободі загрожуватиме небезпека через їхню расу, релігію, громадянство, належність до певної соціальної групи або політичні переконання.

2. Ця постанова, однак, не може застосовуватися до біженців, які розглядаються з поважних причин як такі, що є суспільно небезпечними і становлять загрозу безпеці країни, в якій вони знаходяться, або засуджені чинним вироком за вчинення особливо тяжкого злочину».

С. Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року

19. Конвенція набрала чинності стосовно України 9 червня 1998 року. Відповідні положення Конвенції передбачають:

Стаття 1. Зобов'язання видавати правопорушників

«Договірні Сторони зобов'язуються видавати одна одній, з урахуванням положень та умов, викладених в цій Конвенції, всіх осіб, які переслідуються компетентними органами запитуючої Сторони за вчинення правопорушення або які розшукуються зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою».

Стаття 3. Політичні правопорушення

«Видача не здійснюється, якщо правопорушення, у зв'язку з яким вона запитується, розглядається запитуючою Стороною як політичне правопорушення або правопорушення, пов'язане з політичним правопорушенням.

Таке ж правило застосовується, якщо запитувана Сторона має достатньо підстав вважати, що запит про видачу правопорушника за вчинення звичайного кримінального правопорушення був зроблений з метою переслідування або покарання особи на підставі її раси, релігії, національної приналежності чи політичних переконань або що становище такої особи може бути зашкоджене з будь-якої з цих причин.

Для цілей цієї Конвенції вбивство або замах на вбивство глави держави або члена його сім'ї не вважається політичним правопорушенням.

Ця стаття не зачіпає ніяких зобов'язань, які Договірні Сторони могли взяти або можуть взяти на себе за будь-якою іншою міжнародною конвенцією багатостороннього характеру».

20. Згідно із застереженням, яке Україна зробила стосовно статті 1 Конвенції і яке міститься в ратифікаційній грамоті, депонованій на зберігання 11 березня 1998 року,

«Україна залишає за собою право не здійснювати видачу, якщо особа, видача якої запитується, за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю».

Д. Конвенція СНД 1993 року про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, зі змінами, внесеними Протоколом до цієї Конвенції від 28 березня 1997 року (далі — Мінська конвенція)

21. Конвенція була ратифікована Верховною Радою України 10 листопада 1994 року. Стосовно України Конвенція набрала чинності 14 квітня 1995 року, а стосовно Республіки Казахстан — 19 травня 1994 року. Відповідні положення Конвенції передбачають:

Стаття 56. Обов'язок видачі

«1. Договірні Сторони зобов'язуються ... за вимогою видавати один одному осіб, що знаходяться на їх території, для притягнення до кримінальної відповідальності або для приведення вироку у виконання.

2. Видача для притягнення до кримінальної відповідальності провадиться за такі діяння, які за законами запитуючої і запитуваної Договірних Сторін є карними і за здійснення яких передбачається покарання у виді позбавлення волі на термін не менше одного року або більш тяжке покарання...»

Стаття 57. Відмовлення у видачі

«1. Видача не провадиться, якщо:

а) особа, видача якої потрібна, є громадянином запитуваної Договірної Сторони;

б) на момент одержання вимоги карне переслідування відповідно до законодавства запитуваної Договірної Сторони не може бути порушено або вирок не може бути приведено у виконання внаслідок закінчення терміну давності або з іншої законної підстави;

в) у відношенні особи, видача якої потрібна, на території запитуваної Договірної Сторони за той же злочин був винесений вирок або постанова про припинення провадження в справі, що вступила в законну силу;

г) злочин відповідно до законодавства запитуючої або запитуваної Договірної Сторони переслідується в порядку приватного обвинувачення (за заявою потерпілого).

2. У видачі може бути відмовлено, якщо злочин, у зв'язку з яким потрібна видача, здійснено на території запитуваної Договірної Сторони.

3. У випадку відмови у видачі запитуюча Договірна Сторона повинна бути інформована про підстави відмови».

Стаття 58. Вимога про видачу

«1. Вимога про видачу повинна містити наступні відомості:

а) найменування запитуючої і запитуваної установи;

б) опис фактичних обставин діяння і текст закону запитуючої Договірної Сторони, на підставі якого це діяння визнається злочином з наведенням міри покарання, яку передбачає цей закон;

в) прізвище, ім'я, по батькові особи, що підлягає видачі, її рік народження, громадянство, місце проживання чи перебування, по можливості — опис зовнішності, фотокартку, відбитки пальців та інші відомості про її особу;

г) дані про розмір шкоди, заподіяної злочином.

2. До вимоги про видачу для здійснення карного переслідування повинна бути прикладена засвідчена копія постанови про заключення під варту...»

Стаття 59. Додаткові відомості

«1. Якщо вимога про видачу не містить усіх необхідних даних, то запитувана Договірною Сторона може витребувати додаткові відомості, для чого встановлює термін до одного місяця. Цей термін може бути продовжений ще до одного місяця за клопотанням запитуючої Договірної Сторони. ...»

Е. Кодекс адміністративного судочинства України 2005 року

22. Згідно зі статтею 2 кодексу завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб та інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій. Згідно з другим пунктом цієї статті до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень.

23. Згідно зі статтею 117 адміністративний суд може з ініціативи сторони зупинити дію оскаржуваного рішення, вживши тимчасовий захід забезпечення адміністративного позову. Такий захід може застосовуватися, якщо існує очевидна небезпека заподіяння шкоди правам, свободам та інтересам позивача, або якщо є підстави вважати, що захист цих прав, свобод та інтересів стане неможливим без вжиття таких заходів, або що для їх відновлення необхідно буде докласти значних зусиль та витрат. Його також може бути застосовано, якщо існують очевидні ознаки протиправності оскаржуваного рішення.

Ф. Закон України «Про прокуратуру» 1991 року

24. У відповідних положеннях Закону «Про прокуратуру» зазначено:

Стаття 21. Протест прокурора

«Протест [на акт, що суперечить закону] приноситься прокурором або його заступником до органу, який його видав, або до вищестоящого органу. ...

У протесті прокурор ставить питання про скасування акта або приведення його у відповідність з законом...

Протест прокурора зупиняє дію опротестованого акта і підлягає обов'язковому розгляду відповідним органом ... у десятиденний строк після його надходження. ...

У разі відхилення протесту або ухилення від його розгляду прокурор може звернутися з заявою до суду про визнання акта незаконним ... протягом п'ятнадцяти днів ... [з моменту одержання повідомлення про відхилення протесту або закінчення передбаченого законом строку для його розгляду]. Подача такої заяви зупиняє дію правового акта».

Г. Закон України «Про біженців» 1991 року

25. У відповідних положеннях Закону «Про біженців» зазначено:

Стаття 1. Визначення термінів

«... біженець — особа, яка не є громадянином України і внаслідок цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань...»

Стаття 2. Законодавство про біженців

«Питання, пов'язані з біженцями, регулюються Конституцією України, цим Законом, іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться у цьому Законі, застосовуються правила міжнародного договору».

Стаття 3. Заборона вислання або примусового повернення біженця до країни, з якої він прибув та де його життю або свободі загрожує небезпека

«Біженець не може бути висланий або примусово повернутий до країн, де його життю або свободі загрожує небезпека через його расу, віросповідання (релігію), національність, громадянство (підданство), належність до певної соціальної групи або політичні переконання.

Біженець не може бути висланий або примусово повернутий до країни, де він може зазнати катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання, або з якої він може бути висланий або примусово повернутий до країн, де його життю або свободі загрожує небезпека через його расу, релігію, національність, громадянство (підданство), належність до певної соціальної групи або політичні переконання.

Дія цієї статті не поширюється на біженця, засудженого в Україні за вчинення тяжкого злочину».

Н. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 8 жовтня 2004 року № 16 «Про деякі питання застосування законодавства, яке регулює порядок і строки затримання (арешту) осіб при вирішенні питань, пов'язаних з їх екстрадицією»

26. У відповідних положеннях постанови зазначено:

«... 2. Враховуючи те, що чинним законодавством судам не надано повноважень щодо самостійного вирішення питання про надання дозволу на видачу осіб і що відповідно до статті 22 Європейської конвенції [про видачу правопорушників] та аналогічних положень інших міжнародних договорів України процедура стосовно їх видачі регулюється виключно законодавством сторони, до якої звертаються із запитом, суди не вправі вирішувати такі питання.

Не можуть вони за власною ініціативою вирішувати й питання про обрання запобіжних заходів щодо осіб, які підлягають видачі або передачі, у тому числі і тримання під вартою, оскільки такі заходи застосовуються лише у справах, що перебувають у провадженні компетентних органів України...»

I. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25 червня 2009 року про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця, видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні

27. У відповідних положеннях постанови зазначено:

«... 2. ...До адміністративної юрисдикції також належать всі спори за позовами іноземця чи особи без громадянства на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, які здійснюють екстрадицію [іноземця чи особи без громадянства] ..., крім справ за поданнями цих органів державної влади про затримання чи тимчасовий арешт та взяття під варту з метою екстрадиції [іноземця чи особи без громадянства, які підлягають екстрадиції], ...оскільки такі справи розглядаються в порядку кримінального судочинства. ...

16. До вирішення адміністративної справи судом ... може бути вжито передбачених статтею 117 КАС України заходів [щодо забезпечення позовних вимог]. Зокрема, якщо існує небезпека заподіяння шкоди інтересам іноземця чи особи без громадянства або якщо внаслідок невжиття цих заходів захист прав особи стане утрудненим або неможливим. ...

Виходячи з приписів частини четвертої статті 21 Закону України «Про прокуратуру» судам слід мати на увазі, що подання прокурором позовної заяви до суду в порядку, встановленому цією статтею, зупиняє дію оскаржуваного рішення. Тому в цьому випадку також немає необхідності щодо вирішення питання про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову. ...

23. ...Під час вирішення справи щодо оскарження рішення органу про надання статусу біженця суд може визнати таке рішення протиправним, скасувати його та зобов'язати відповідача повторно розглянути заяву про надання статусу біженця з урахуванням обставин, що стали підставою для скасування судом відповідного рішення. Після скасування судом рішення про надання статусу біженця до особи не можуть застосовуватися примусове видворення чи екстрадиція до закінчення процедури щодо надання статусу біженця. ...

28. Під час вирішення судами спорів за позовами іноземця чи особи без громадянства на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, які здійснюють екстрадицію [іноземця чи особи без громадянства] ... слід ураховувати, що заборона на вислання особи за міжнародним правом про права людини і захист прав біженців має переважну силу перед зобов'язанням провести екстрадицію. ...

Якщо екстрадицію біженця вимагає його країна походження, то судам слід ураховувати, що відповідно до статті 33 (1) Конвенції 1951 року [Конвенції ООН про статус біженців] екстрадиція такої особи не проводиться. У таких випадках принцип невислання в міжнародному праві із захисту біженця ... встановлює обов'язкову заборону на екстрадицію, якщо тільки не встановлено, що розшукувана особа підпадає під дію одного з винятків...»

J. Інструкція про порядок розгляду в органах прокуратури запитів про видачу правопорушників, затверджена Генеральним прокурором 23 травня 2007 року

28. У відповідних положеннях інструкції зазначено:

«1. Загальні положення

...

Передбачений цією Інструкцією порядок ... має на меті встановити єдині підходи до виконання запитів ... іноземних держав про видачу, забезпечення належного розгляду та підготовки необхідних документів, дотримання прав і законних інтересів осіб, щодо яких запитується екстрадиція. ...

3. Порядок розгляду запитів іноземних держав

3.1. За інформацією про затримання на території України особи, розшукуваної за вчинення злочинів в інших країнах, відповідальний працівник негайно, але не пізніше, ніж через 3 дні, готує про це відповідне повідомлення компетентній установі іноземної держави, в якому також вимагається підтвердження наміру надсилати запит про видачу особи. При цьому ... встановлюється кваліфікація протиправних дій, за вчинення яких буде вимагатися видача [затриманого правопорушника], а також перевіряється, чи не скінчилися строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності за законодавством України.

Одночасно з метою забезпечення прав затриманої особи ... прокуратурам відповідного рівня надсилається доручення щодо проведення ґрунтовних перевірок законності затримання такої особи, наявності обставин, які можуть перешкодити видачі затриманого правопорушника. ...

Якщо у ході перевірки буде встановлено, що затримана особа є громадянином України або особою без громадянства, яка постійно проживає на території України, або інші передбачені законом обставини, що унеможливають видачу особи, відповідальний працівник негайно вносить заступнику Генерального прокурора України ... пропозиції щодо її звільнення з під варти або доцільності залишення такого запобіжного заходу та порушення в Україні кримінальної справи. Про такі обставини повідомляється іноземна компетентна установа та, за наявності підстав, пропонується розглянути питання про передачу кримінального переслідування. ...

3.3. Після отримання з прокуратури обласного рівня матеріалів перевірки та інформації про наявність або відсутність перешкод для видачі ... відповідальний працівник вивчає всі документи з цього питання, звертаючи увагу на з'ясування певних обставин, зокрема, чи:

— встановлено ..., якою мовою вільно володіє розшукана особа...;

— висвітлено у поясненні правопорушника дату та мету його прибуття в Україну, місце мешкання і реєстрації; громадянство, чи звертався він з проханням про отримання притулку або статусу біженця; який стан його здоров'я; чи повідомлялися йому підстави затримання в Україні;

— забезпечена законність при застосуванні до особи тимчасового арешту ... та взяття під варту...;

— отримано ... довідки щодо можливості тримання під вартою затриманої особи [з урахуванням стану здоров'я] ...;

— проведено поглиблені перевірки належності затриманої особи до громадянства України, факту її постійного проживання в Україні, ... інших обставин, які можуть бути перешкодою для видачі особи...;

— наявність мотивованого висновку спеціально уповноваженого органу виконавчої влади України з питань громадянства.

За результатами вивчення відповідальний працівник готує мотивований висновок стосовно рішення Генеральної прокуратури України за клопотанням [іноземної установи] про видачу особи. ...

3.4. Про рішення, прийняте Генеральною прокуратурою України за запитом про видачу особи, повідомляється ... правопорушник.

3.5. При прийнятті ... рішення [про задоволення запиту про видачу правопорушника], готується доручення щодо організації його передачі за кордон. ...

3.7. У разі звернення особи чи її адвоката до суду зі скаргою на дії Генеральної прокуратури України ... або [на прийняте нею] рішення, надавати за запитами суду необхідні матеріали, які підтверджують законність та обґрунтованість рішення...»

III. ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНІ МАТЕРІАЛИ СТОСОВНО СИТУАЦІЇ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ В КАЗАХСТАНІ

A. Заключні висновки Комітету ООН проти тортур (КПТ) від 12 грудня 2008 року

29. На своїй сорок першій сесії (3–21 листопада 2008 року) КПТ розглянув другий періодичний звіт щодо Казахстану. У відповідних витягах із заключних висновків звіту зазначено:

«6. Хоча Комітет визнає зусилля державиучасниці із запровадження нового закону, згідно з яким визначення терміна «катування», наведеного в Конвенції [проти катувань], включено в національне законодавство, його й далі непокоїть те, що визначення цього терміна в новій статті 347¹ Кримінального кодексу [Республіки Казахстан] не містить всіх складових статті 1 Конвенції, поширює заборону катування лише на дії «державних посадових осіб», не охоплюючи дії, вчинені «іншими особами при здійсненні ними офіційних повноважень», включно з діями, які вчиняються внаслідок підбурювання, згоди чи потурання з боку державної посадової особи. Комітет також із занепокоєнням зазначає, що визначення, яке міститься в статті 347¹ Кримінального кодексу, не враховує фізичні та психічні страждання, які завдаються внаслідок «законних дій» посадових осіб...»

7. Комітет висловлює занепокоєння у зв'язку з послідовними твердженнями про поширену практику катувань і жорстоке поводження, включаючи погрози сексуального насильства та зґвалтування, часто застосовувану працівниками правоохоронних органів з метою отримання явки з повинною або відомостей для використання їх як доказів у відповідній кримінальній справі, щоб таким чином домогтися певного відсотка розкриття злочинів, що є критерієм успішності їхньої діяльності...

8. Комітет особливо занепокоєний у зв'язку зі скаргами на катування та інші види жорстокого поводження в ізоляторах тимчасового тримання (ІТТ) та слідчих ізоляторах (СІЗО), які підпорядковані Міністерству внутрішніх справ або Комітету національної безпеки (КНБ), особливо в контексті національних і регіональних операцій із забезпечення безпеки та протидії тероризму, які проводить КНБ. Особливе занепокоєння Комітет також висловлює з приводу повідомлень про те, що КНБ використовує антитерористичні операції з метою переслідування груп населення, які перебувають в уразливому становищі або які вважаються такими, що становлять загрозу для національної і регіональної безпеки — йдеться, наприклад, про шукачів притулку та членів заборонених ісламських угруповань чи ісламістських партій...

9. Комітет висловлює глибоке занепокоєння у зв'язку зі скаргами на катування підозрюваних та жорстоке поводження з ними, які, як правило, мають місце в період між затриманням особи та офіційною реєстрацією її затримання у відділі міліції, через що затримані позбуваються достатніх правових гарантій. Комітет зазначає, зокрема:

(а) випадки непідтвердженого і незадокументованого фактичного часу затримання особи, а також незадокументованих строків перебування осіб під вартою під час досудового слідства та слідчих дій;

(b) обмеженість доступу до адвокатів і незалежних лікарів та непоінформування затриманих про всі їхні права під час затримання;

(c) незапровадження під час правової реформи в липні 2008 року процедури *habeas corpus* у повній відповідності до міжнародних норм...

10. Комітет занепокоєний тим, що надання затриманій особі права повідомити своїх родичів про своє місцезнаходження іноді відкладають на сімдесят дві години, посиляючись на наявність так званих «виняткових обставин».

11. Комітет із занепокоєнням зазначає, що — як це визнає сам Уряд — посадові особи державних органів часто порушують положення Кримінально-процесуального кодексу, які регулюють питання проведення допиту упродовж 24 годин, тримання під вартою до порушення кримінальної справи, передбачають повідомлення упродовж 24 годин родичів підозрюваної чи обвинуваченої особи про її затримання та право на юридичну допомогу захисника. Комітет також занепокоєний тим, що більшість положень та інструкцій Міністерства внутрішніх справ, органів прокуратури і особливо Комітету національної безпеки віднесено до документів під грифом «для службового користування», загальний доступ до яких закритий. Згідно з такими інструкціями вирішення багатьох питань залишено на розсуд посадових осіб, що призводить до скарг на те, що на практиці не завжди забезпечується право затриманих на доступ до основних гарантій. ...

13. Комітет занепокоєний тим, що стаття 14 Кримінально-процесуального кодексу передбачає можливість примусового поміщення підозрюваних і підсудних на етапі досудового розслідування в медичний заклад для проведення судово-психіатричної експертизи. Комітет також із занепокоєнням вказує на суб'єктивний характер підстав для прийняття такого рішення та відсутність законодавчих положень, які передбачали б максимальну тривалість примусового тримання особи в медичному закладі, а також гарантували право бути поінформованим про методи лікування чи втручання та право на їх оскарження. ...

17. Комітет висловлює занепокоєння у зв'язку з тим, що вироки, винесені судами на підставі частини першої статті 347¹ Кримінального кодексу, непропорційні до тяжкості такого злочину, як катування, на порушення вимог Конвенції...

18. Комітет також занепокоєний тим, що, незважаючи на запровадження в 2002 році — шляхом включення окремої статті до Кримінального кодексу — кримінальної відповідальності за катування, при кримінальному переслідуванні за такий злочин працівникам правоохоронних органів і далі пред'являють обвинувачення за статтями 308 (перевищення влади або службових повноважень) або 347 Кримінального кодексу (примушення до зізнання). ...

21. Комітет вітає успішну реформу, яка торкнулася значної частини пенітенціарної системи Казахстану завдяки реалізації програм, здійснюваних у тісній співпраці

з міжнародними і національними організаціями, а також прийняття нових законів і нормативно-правових актів. Він також зазначає, що завдяки цій реформі поменшало випадків застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту і частіше обираються міри покарання, альтернативні позбавленню волі, більш гуманними стали умови тримання під вартою і значно покращилися умови тримання в місцях позбавлення волі. Втім, Комітет і далі непокоять:

(a) погіршення умов тримання ув'язнених і застій у реалізації кримінально-правової реформи після 2006 року;

(b) невинний потік повідомлень про жорстоке поводження з особами під вартою;

(c) незадовільні умови тримання під вартою і постійна переповненість камер у слідчих ізоляторах;

(d) надмірне застосування заходів ізоляції до осіб, узятих під варту, і засуджених та відсутність нормативно-правового регулювання частоти застосування таких заходів;

(e) випадки групового вчинення ув'язненими актів самоскалічення на знак протесту, як стверджується, проти поганого поводження;

(f) відсутність можливості в місцях досудового ув'язнення звернутися до незалежних медичних фахівців та повідомлення про те, що посадові особи не реєструють сліди катувань і поганого поводження та не надають затриманим можливості пройти незалежне медичне обстеження після надходження від них скарг на катування і погане поводження;

(g) те, що й далі зберігається висока смертність серед осіб, взятих під варту, зокрема під час досудового слідства (як, наприклад, у випадку з колишнім працівником КНБ генералом Жомартом Махреновим (*Zhomart Mazhrenov*), і що деякі з таких випадків трапляються, як стверджують, після застосування тортур і поганого поводження. ...

22. Вітаючи створення в 2004 році Центральної громадської спостережної комісії і в 2005 році — регіональних незалежних громадських спостережних комісій, наділених повноваженнями інспектувати місця тримання під вартою, Комітет і досі занепокоєний відсутністю у них автоматичного й гарантованого доступу до ІТТ, а також доступу до медичних установ, можливість надання якого ще розглядатиметься. Крім того, є повідомлення про те, що комісіям не надали право здійснювати раптові інспекції місць тримання під вартою, що їм не завжди надають безперешкодний і конфіденційний доступ до затриманих і засуджених і що деякі ув'язнені зазнають поганого поводження після їхнього звернення до членів комісії. ...

23. Комітет вітає запровадження в 2002 році посади Уповноваженого з прав людини, наділеного широким мандатом і, зокрема, повноваженням розглядати звернення про порушення прав людини та проводити інспекції місць позбавлення волі. Проте Комітет із занепокоєнням зазначає, що сфера компетенції Уповноваженого з прав людини значно обмежена і що він не є незалежним, оскільки не має власного бюджету. Комітет також із занепокоєнням зазначає, що мандат, наданий Уповноваженому з прав людини, не уповноважує його розслідувати дії, вчинені прокуратурою. ...

24. Комітет із занепокоєнням зазначає, що попередній розгляд звернень і скарг на катування та погане поводження з боку працівників міліції здійснює Департамент внутрішньої безпеки, який перебуває в тій самій системі підпорядкування, що й регулярні міліційні підрозділи, а це не сприяє своєчасному і безсторонньому розгляду таких звернень. Комітет із занепокоєнням зазначає також, що попередній розгляд скарг

на катування іноді триває до двох місяців, що може перешкоджати вчасному документуванню доказів. ...

25. Зазначаючи із задоволенням той факт, що в законодавство було внесено чимало суттєвих змін, Комітет, однак, і далі непокоять скарги — про які в 2005 році доповів Спеціальний доповідач з питань незалежності суддів і адвокатів [Комісії ООН з прав людини] (див. E/CN.4/2005/60/Add.2) — на незабезпечення незалежності суддів з огляду на те, що призначення суддів обласних і районних судів є виключною компетенцією президента. ...

26. Вітаючи нещодавні зміни в законодавстві, згідно з якими повноваження із санкціонування взяття під варту передано виключно судам, Комітет, однак, висловлює занепокоєння з приводу залишення переважної ролі за прокуратурою. Комітет знову висловлює стурбованість, виражену в його попередніх заключних зауваженнях (A/56/44, § 128(c)), з приводу недостатнього рівня незалежності та ефективності ролі прокурора, зокрема через одночасне покладення на нього відповідальності і за кримінальне переслідування, і за нагляд за належним проведенням розслідувань, а також через неспроможність порушувати і проводити оперативні, неупереджені та ефективні розслідування скарг на катування та погане поводження. ...

27. Комітет із занепокоєнням сприймає доповідь Спеціального доповідача з питань незалежності суддів і адвокатів про недостатність у захисників належної юридичної підготовки та їхні досить обмежені повноваження зі збирання доказів, що негативно позначається на їхній спроможності відігравати роль «противаги» повноваженням прокурора та впливати на судовий процес. Комітет також зазначає із занепокоєнням, що порядок призначення адвокатів у справі не є прозорим і незалежним..

28. Вітаючи повідомлення делегації про те, що жертви катувань мають можливість отримати відповідне відшкодування, Комітет, однак, стурбований відсутністю на практиці випадків отримання особою такого відшкодування, включно з медичною чи психосоціальною реабілітацією. ...

29. Вітаючи надані делегацією запевнення в тому, що судді визнають такі докази [отримані за допомогою катувань і поганого поводження] неприпустимими в судовому процесі, Комітет, однак, висловлює серйозне занепокоєння у зв'язку з повідомленнями про поширені випадки, коли судді ігнорують скарги на катування і погане поводження, не призначають проведення незалежного медичного обстеження і не зупиняють судовий розгляд, не дотримуючись таким чином принципу неприйнятності таких доказів у кожній конкретній справі...»

В. Витяги з доповідей організації «Х'юмен Райтс Вотч» і Міжнародної Амністії стосовно кримінального переслідування лідерів опозиційної партії «Демократичний вибір Казахстану» та інших осіб, що перебувають в опозиції до казахської влади

30. У доповіді «Х'юмен Райтс Вотч» 2004 року «Політичні свободи в Казахстані» містяться такі зауваження цієї організації:

«...18 листопада 2001 року, наступного дня після того, як Аблязов не зміг придбати контрольний пакет акцій Народного ощадного банку, він разом із Жакіяновим створив організацію «Демократичний вибір Казахстану» (ДВК). Програма нової організації передбачала розширення повноважень Парламенту, запровадження прямих виборів обласних губернаторів, проведення виборчої і судової реформ та надання більшої свободи засобам масової інформації. За повідомленнями, наприкінці 2003 року в ДВК налічувалося приблизно 32 000 членів.

На створення ДВК центральне керівництво країни відреагувало негайним звільненням із державних посад тих, хто був членом цієї організації, і порушенням кримінальних справ проти інших її членів. 20 листопада, лише через два дні після оголошення про створення ДВК, Жакіянова раптово зняли з посади губернатора Павлодарської області. Було звільнено з посад й інших засновників та керівних членів ДВК, серед яких були такі високопоставлені особи, як віце-прем'єр, заступник міністра оборони, міністр праці та заступник міністра фінансів. Одразу після заснування ДВК також негайно звільнили чотирьох заступників Жакіянова з канцелярії губернатора Павлодарської області, а ще близько двадцяти службовців Павлодарської обласної і місцевих адміністрацій в області, які вважалися прихильниками ДВК, подали заяви про звільнення нібито «за власним бажанням».

Наприкінці грудня 2001 року було пред'явлено обвинувачення в зловживанні службовим становищем двом колишнім заступникам Жакіянова в Павлодарській обласній адміністрації — Сергію Горбенку і Олександрю Рюмкіну. Через кілька днів після цього, 4 січня 2002 року, такі самі обвинувачення пред'явили й Жакіянову.

Одразу після створення ДВК почало загострюватися протистояння між ДВК і урядом Назарбаєва. 19–20 січня 2002 року керівництво ДВК, до якого приєдналися інші опозиційні групи, провело широкомасштабні мітинги в Алмати, в яких взяли участь близько тисячі осіб. На мітингу Жакіянов та інші провідні політичні діячі виступили з критикою на адресу уряду Назарбаєва, і Жакіянов закликав провести референдум щодо запровадження прямих виборів обласних губернаторів. У відповідь президент Назарбаєв, виступивши 25 січня з промовою, засудив мітинг і зажадав від правоохоронних органів ужити заходів з припинення «балагану».

Уряд також ужив заходів для обмеження інформації про ДВК і про заклики цієї організації до реформ. Телевізійні канали, які висвітлювали діяльність ДВК, зокрема алматинський канал «ТАН» і павлодарський «Ірбіс», було раптово відключено від ефіру. Під тиском опинилися й видавництва, внаслідок чого вони відмовилися друкувати матеріали про ДВК. Учасників зазначеного мітингу допитали працівники КНБ та інших силових структур у щонайменше п'яти областях. Після подій в Алмати кримінальне обвинувачення у зловживанні посадовим становищем та фінансових зловживаннях було пред'явлено Мухтару Аблязову. Пізніше, 27 березня 2002 року, після оприлюднення підконтрольними Аблязову засобами масової інформації матеріалів про «Казахгейт» його самого було заарештовано.

Через п'ять місяців після цього, за результатами судових розглядів, які, за словами спостерігачів, проводилися з грубими порушеннями, Аблязова і Жакіянова було визнано винними за пред'явленими обвинуваченнями у зловживанні службовим становищем і засуджено до шести і семи років позбавлення волі відповідно...»

31. У кількох доповідях Міжнародної Амністії, оприлюднених ще в 2002 році, йдеться про переслідування з політичних мотивів осіб, які відкрито висловлювали свою опозицію до казахської влади і критикували її. Зокрема, у доповіді Міжнародної Амністії під назвою «Питання, що викликають занепокоєння в Європі та Центральній Азії: січень — червень 2002 року», оприлюдненій 1 вересня 2002 року, зазначено:

«...[У Казахстані] у період, який розглядається, проти двох відомих лідерів опозиційної партії «Демократичний вибір Казахстану» (ДВК), колишнього міністра енергетики, промисловості і торгівлі Мухтара Аблязова та колишнього губернатора північної частини Павлодарської області Галимжана Жакіянова було порушено кримінальні справи за обвинуваченнями в «зловживанні посадовим становищем» та фінансових злочинах. За деякими повідомленнями, пред'явлені їм обвинувачення мали на меті покарання їх за

здійснювану ними мирну опозиційну діяльність. Мухтара Аблязова було затримано 27 березня [2002 року], і, за наявною інформацією, 28 березня [2002 року] було порушено кримінальну справу проти Галимжана Жакіянова. Згодом, з 29 березня до 3 квітня [2002 року], Галимжан Жакіянов перебував у посольстві Франції в Алмати, прохаючи надати притулок. Він нібито погодився покинути посольство і на застосування до нього домашнього арешту за умови надання йому вільного доступу до адвокатів, а представникам посольств держав — членів Європейського Союзу надання можливості безперешкодно відвідувати його. 10 квітня [2002 року] поліція етапувала його до міста Павлодара, де його також тримали під домашнім арештом».

32. У наступній доповіді Міжнародної Амністії під назвою «Питання, що викликають занепокоєння в Європі та Центральній Азії: січень — червень 2002 року», оприлюдненій 1 липня 2003 року, зазначено:

«...Двох колишніх високопоставлених урядовців — відомих лідерів опозиційної організації «Демократичний вибір Казахстану» — Мухтара Аблязова і Галимжана Жакіянова, було засуджено до шести і семи років позбавлення волі, відповідно, за обвинуваченнями у «зловживанні посадовим становищем» та фінансових злочинах, включно з незаконним заволодінням державними коштами. Вирок у справі Мухтара Аблязова був винесений 18 липня [2002 року] Верховним Судом Республіки Казахстан, а у справі Галимжана Жакіянова — 2 серпня [2002 року] Павлоградським міським судом. ...За повідомленнями, судові процеси стосовно обох цих осіб не відповідали міжнародним стандартам справедливого судового розгляду. Були скарги на те, що до і після судового процесу доступ до них їхніх адвокатів і членів сімей був обмежений. ...Повідомлялося, що, незважаючи на різке погіршення стану здоров'я у Галимжана Жакіянова в результаті допитів, проведених у травні і червні [2002 року], слідчий наполіг на продовженні його допиту. ...Очевидно, що Мухтара Аблязова і Галимжана Жакіянова переслідували через їхню мирну опозиційну діяльність. ...»

28 жовтня [2002 року] міліція затримала сорокарічного Сергія Дуванова, незалежного журналіста і редактора правозахисного видання, обвинувативши його у згвалтуванні неповнолітньої особи. 24 грудня [2002 року] в Карасайському районному суді Алматинської області розпочався судовий розгляд його справи. Стверджувалося, що обвинувачення у згвалтуванні були пред'явлені з метою його дискредитації і що справа мала політичне забарвлення. За повідомленнями, Сергій Дуванов зазнавав переслідувань ще раніше у зв'язку з його незалежною журналістською позицією. 9 липня [2002 року] він був допитаний працівниками служби безпеки в Алмати, а згодом йому пред'явили обвинувачення в «образі честі і гідності Президента» (стаття 318 Кримінального кодексу Республіки Казахстан), у зв'язку, як стверджувалося, з оприлюдненням матеріалів про причетність посадових осіб в уряді до фінансових злочинів. 28 серпня [2002 року] на нього напали троє невідомих чоловіків у цивільному, після чого його довелося госпіталізувати...»

33. У листопаді 2008 року з метою допомогти КПТ у розгляді другої періодичної доповіді стосовно Казахстану у світлі статті 19 Конвенції проти тортур (див. вище) Міжнародна Амністія подала до КПТ свій огляд «Казахстан: основні питання, що викликають занепокоєння, стосовно катувань і поганого поводження». Огляд мав доповнити інформацію щодо ситуації з правами людини в Казахстані, яка надійшла від різних національних і міжнародних НДО. В огляді висвітлювалася ситуація за період 2002–2008 років і особливо та, що склалася за останні роки, і увагу було зосереджено на «найгостріших питаннях, які, на думку Міжнародної Амністії, потребували негайного вирішення у зв'язку з незабезпеченням органами влади Казахстану повного та ефективного виконання статей 2, 3, 4, 11, 12, 13, 15 і 16 Конвенції проти тортур». У відповідних витягах з цього огляду зазначено таке:

«...Міжнародна Амністія ... отримала повідомлення про низку резонансних кримінальних справ, пов'язаних з переслідуванням і заочним засудженням колишнього зятя президента Назарбаєва, Рахата Алієва, за обвинуваченнями начебто у плануванні державного перевороту і вчиненні деяких інших злочинів. Згідно з цими повідомленнями товариші і співробітники Рахата Алієва були безпідставно затримані працівниками національної служби безпеки, утримувалися в умовах ізоляції в місцях досудового ув'язнення, де їх катували або застосовували до них інші форми жорстокого поводження з метою отримання «зізнань» про їхню участь у стверджуваному державному перевороті. Принаймні в одному випадку родичі стверджували, що судовий процес відбувався таємно і що обвинувачені не мали доступу до належного захисту...»

34. У зазначеному документі містилися також більш загальні зауваження щодо питання катувань і поганого поводження в Казахстані:

«...Міжнародна Амністія й далі занепокоєна тим, що, незважаючи на зусилля органів влади Казахстану з виконання зобов'язань за Конвенцією проти тортур та рекомендацій, виданих Комітетом [КПТ] у 2001 році, катування та інші форми жорстокого поводження залишаються поширеною практикою і такі дії і далі залишаються фактично безкарними...

Згідно з повідомленнями, що надходять до Міжнародної Амністії від національних та міжнародних неурядових і міжурядових організацій, адвокатів, дипломатів, громадян Казахстану та іноземних громадян, побиття затриманих осіб працівниками правоохоронних органів, особливо в ізоляторах тимчасового тримання, на вулицях або під час доставки до місця тримання під вартою, й нині широко практикується. Опитування, проведені Міжнародною Амністією в 2006 і 2008 роках серед відповідних організацій та осіб, виявило, що катування та інші форми поганого поводження із затриманими особами й далі широко застосовуються, незважаючи на запровадження органами влади механізмів запобігання такій практиці та відповідних програм освіти, реформування і навчання для працівників правоохоронних і судових органів, які реалізуються, як правило, спільно та у співробітництві з НДО і міжурядовими організаціями.

Незважаючи на те, що, за загальною оцінкою, Казахстан здійснив успішну реформу пенітенціарної системи — почавши з підпорядкування пенітенціарних установ Міністерству юстиції наприкінці 2001 року — за деякими повідомленнями, протягом останніх двох років спостерігається погіршення умов тримання ув'язнених і тенденція відновлення та поширення практики зловживань.

Навіть згідно з офіційними даними порівняно мало хто з працівників правоохоронних органів постав перед судом і поніс відповідальність за вчинені порушення, включно з катуваннями, тоді як від численних людей по всій країні постійно надходять скарги про те, що їх безпідставно затримують і катують або що під час тримання їх під вартою з ними погано поводитися, щоб домогтися «зізнання». Докази, побудовані на таких «зізнаннях» і досі, як правило, визнаються прийнятними в суді. Вважається, що створенню атмосфери безкарності сприяє корупція в правоохоронних і судових органах. Ця атмосфера безкарності підриває довіру громадян до системи кримінального правосуддя. Міжнародну Амністію повідомили, що люди звертаються зі скаргами дуже рідко, оскільки не вірять у можливість домогтися правосуддя чи відшкодування. Багато серед них не бажають свідчити проти працівників правоохоронних органів через побоювання помсти, якої можуть зазнати вони чи їхні родичі й товариші...»

35. Щодо застосування смертної кари в Казахстані Міжнародна Амністія зробила такі зауваження:

«...У травні 2007 року перелік «особливо тяжких злочинів», за які Конституцією передбачалося покарання у вигляді смертної кари, було зменшено з 10 до одного, а саме — за тероризм, який призвів до людських жертв. Також залишено можливість призначення смертної кари за «особливо тяжкі» злочини, вчинені у воєнний час. Особа, засуджена до смертної кари в Казахстані, має право звернутися з клопотанням про помилування. Мораторій на смертну кару, який було запроваджено в 2003 році, залишається чинним, і протягом 2007 року та перших десяти місяців 2008 року не було виконано жодного смертного вироку. Кожному з 31 засудженого смертну кару було замінено довічним позбавленням волі...»

ЩОДО ПРАВА

I. ПОПЕРЕДНЄ ЗАПЕРЕЧЕННЯ УРЯДУ

36. Уряд вважав, що заявники не мають статусу жертв у цій справі, оскільки немає рішення про їхню екстрадицію. Уряд також послався на подані Генеральною прокуратурою України запевнення у тому, що жодного рішення про екстрадицію заявників прийнято не буде, доки Суд не розгляне цю справу.

37. Уряд також зазначив, що заявникам уже надано статус біженців, і доводив, що той факт, що питання про законність рішень про надання їм статусу біженців ще досі вирішується, не означає, що ці рішення не є чинними.

38. Заявники стверджували, що вони все ще можуть вважати себе жертвами в значенні статті 35 Конвенції, оскільки досі вирішується питання про їх екстрадицію до Казахстану і що розгляд їхньої справи в Страсбурзі служить єдиною перешкодою для здійснення такої екстрадиції.

39. Вони також доводили, що наявність у них статусу біженців не зможе реально завадити органам влади України видати їх Казахстану. З цього приводу заявники посилалися на справу «Кузнєцов проти України» (*Kuznetsov v. Ukraine*) (заява № 35502/07), розгляд якої триває в Суді і в якій органи прокуратури України, що вирішують питання екстрадиції, вислали особу з України, незважаючи на її статус біженця.

40. Суд зазначає, що розгляд справи про екстрадицію заявників ще триває і, за інформацією Уряду, вирішення цього питання неофіційно зупинено в очікуванні на результати розгляду справи у Страсбурзі. Запити органів влади Казахстану про екстрадицію заявників досі залишаються в силі.

41. Суд також зауважує, що в національному законодавстві і практиці його застосування немає чітких норм щодо правових наслідків оскарження прокурорами рішень про надання статусу біженця. Зокрема, з огляду на відповідні положення Закону України «Про прокуратуру» та позицію Пленуму Вищого адміністративного суду, не можна виключати того, що подання прокурором адміністративного позову зупиняє дію будь-якого оскаржуваного рішення і, зокрема, рішення про надання статусу біженця (див. пункти 24 і 27 вище). До того ж Уряд не оспорював аргумент, висунутий заявниками з посиланням на те, що в іншій справі, розгляд якої триває в Суді, заявника було вислано з України попри його статус біженця.

42. З огляду на зазначене вище, Суд вважає, що попри статус біженців заявники і далі перебувають під загрозою екстрадиції, а отже, вони не втратили статусу жертв (див., для порівняння, ухвалу у справі «Новик проти України» (*Novik v. Ukraine*), № 48068/06, від 13 березня 2007 року, рішення у справах «Светлорусов проти України» (*Svetlorusov v. Ukraine*), № 2929/05, пп. 37–38, від 12 березня 2009 року, та «Дубовик проти України» (*Dubovik v. Ukraine*), №№ 33210/07 і 41866/08, пп. 40–41, від 15 жовтня 2009 року). Отже, Суд відхиляє це заперечення Уряду.

II. СКАРГА ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

43. Заявники скаржилися, що в разі екстрадиції вони наражатимуться на ризик катування та нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження з боку правоохоронних органів Казахстану, що становитиме порушення статті 3 Конвенції, яка проголошує:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».

44. Уряд заперечив цей аргумент.

A. Щодо прийнятності

45. Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона оголошується прийнятною.

B. Щодо суті

46. Заявники стверджували, що органи влади Казахстану оголосили їх у розшук у зв'язку з їхньою політичною діяльністю в цій країні і що в разі видачі їх Казахстану їх катуватимуть, аби домогтися зізнань, і триматимуть під вартою в неприйнятних умовах. За їхніми твердженнями, правова система Казахстану не гарантує ані ефективного захисту проти катувань і поганого поводження, ані належного розслідування скарг на погане поводження. У цьому зв'язку вони посилалися на висновки різних міжнародних організацій та урядових органів стосовно ситуації з правами людини в Казахстані. Посилаючись на рішення Суду у справі «Солдатенко проти України» (*Soldatenko v. Ukraine*) (№ 2440/07, п. 73, від 23 жовтня 2008 року), заявники стверджували, що запевнення, надані Генеральною прокуратурою Казахстану стосовно поганого поводження, не мають обов'язкової юридичної сили для цієї держави.

47. Уряд посилався на отримані від органів влади Казахстану достатні запевнення у тому, що в разі екстрадиції заявників до Казахстану їхні права, гарантовані статтею 3 Конвенції, порушено не буде. Уряд також заявив, що ніколи не отримував скарг на погане поводження з боку органів влади Казахстану від людей, яких було видано Казахстану в минулому. За твердженням Уряду, кримінальне переслідування заявників у цій країні не має політичного характеру.

48. Суд повторює, що екстрадиція особи Договірною державою може стати підґрунтям для порушення питання про застосування статті 3 і, отже, про відповідальність цієї держави за Конвенцією, якщо доведено наявність суттєвих підстав вважати, що в разі екстрадиції така особа наразиться в державі, якій її видають, на реальний ризик поводження, забороненого статтею 3 (див. згадане вище рішення у справі *Солдатенка (Soldatenko)*, п. 66). Керуючись своєю практикою, Суд має з'ясувати, чи існує реальний ризик поганого поводження із заявниками в разі їх екстрадиції до Казахстану.

49. У зв'язку з цим Суд зауважує, що, за інформацією про стан прав людини в Казахстані, отриманою від Комітету ООН проти тортур, організації «Х'юмен Райтс Вотч» і Міжнародної Амністії (див. пункти 29–34 вище), є чимало достовірних повідомлень про застосування правоохоронними органами в Казахстані катувань, про їхнє жорстоке поводження із затриманими, узвичаєну практику побиття та застосування сили до підозрюваних у кримінальних злочинах з метою отримання зізнань. У всіх згаданих доповідях однаково вказується на дуже погані умови тримання ув'язнених, зокрема на переповненість камер, незадовільне харчування та незабезпечення хворих лікуванням.

50. Крім того, видається, що особи, пов'язані з політичною опозицією в Казахстані, зазнавали і далі зазнають з боку органів влади тиску в різних його формах, який чиниться передусім з метою покарання їх за опозиційну діяльність і перешкоджання їм у такій діяльності. З цього приводу Суд зауважує, що підтвердженням слів заявників про політичне переслідування їх у Казахстані служить рішення українських органів влади про надання їм статусу біженців (див. пункт 8 вище). Суд не має сумнівів у достовірності і надійності наведеної вище інформації, а Урядвідповідач не надав доказів чи аргументів, які могли б спростувати твердження в зазначених доповідях.

51. Зрештою, Суд вважає, що запевненням прокурорів Казахстану про те, що заявникам не загрожує погане поводження, не можна довіряти в цій справі з тих самих причин, що й у справі *Солдатенка* (див. згадане вище рішення у справі *Солдатенка (Soldatenko)*, п. 73). Зокрема, зовсім не встановлено, чи є в першого заступника Генерального прокурора

Казахстану або установи, яку він представляє, повноваження надавати такі запевнення від імені держави і, з огляду на відсутність ефективної системи запобігання катуванню, перевірити дотримання таких запевнень доволі складно.

52. Отже, Суд доходить висновку, що побоювання заявників щодо можливого поганого поводження в Казахстані обґрунтовані, а видача заявників цій країні становила б порушення статті 3 Конвенції.

III. СКАРГА ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

53. Заявники скаржилися, що в разі екстрадиції їх до Казахстану вони наражатимуться на ризик зазнати несправедливого судового розгляду і що Україна порушить таким чином статтю 6 Конвенції, відповідне положення якої передбачає:

«1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи ... незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який ... встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або — тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, — коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

2. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

a) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;

b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

c) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або — за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника — одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;

d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

e) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, — одержувати безоплатну допомогу перекладача».

1. Доводи сторін

(a) Уряд

54. Посилаючись на рішення Суду у справі «*Соєрін проти Сполученого Королівства*» (*Soering v. the United Kingdom*) (від 7 липня 1989 року, п. 113, серія А, № 161), Уряд стверджував, що справа, яка розглядається, не пов'язана з «винятковими» обставинами, які вимагали б розгляду тверджень заявників про ризик відвертої відмови у справедливому судочинстві.

55. За твердженням Уряду, він не в змозі оцінити, яким чином на практиці функціонує судова система в Казахстані. Однак при цьому Уряд доводив, що законодавство Казахстану передбачає достатні гарантії справедливого судового розгляду і що від органів влади Казахстану отримано запевнення в тому, що процесуальні права заявників будуть дотримані.

(b) Заявники

56. Заявники знову послалися на те, що органи влади Казахстану вимагають їх видачі у зв'язку з їхньою політичною діяльністю в цій країні і що, зокрема, кримінальні справи проти них порушені з метою покарання їх за підтримку політичної опозиції, а також щоб домогтися від них інформації, яку можна було б використати проти колишніх лідерів опозиції.

57. За твердженням заявників, переслідування тих, хто перебуває в опозиції до казахської влади, здійснюється у формі кримінальних процесів, під час яких такі особи позбавлені можливості скористатися гарантіями справедливого судового розгляду. Їх часто піддають тортурам, аби отримати зізнання; їм відмовляють у доступі до адвоката і не надають достатнього часу для підготовки захисту. Судді, які розглядають політично мотивовані кримінальні справи, не є незалежними і безсторонніми і не дотримують принципів верховенства права та справедливого судового розгляду. З цього приводу заявники посилалися на доповіді різних міжнародних організацій і, зокрема, доповіді Міжнародної Амністії та організації «Х'юмен Райтс Вотч» (див. пункти 30–34 вище).

58. Заявники стверджували, що за таких обставин, якщо їх видадуть Казахстану, їм буде відверто відмовлено в правосудді. Вони також доводили, що видача їх органами влади України без ретельного вивчення реальної ситуації зі здійсненням правосуддя в Казахстані суперечитиме гарантіям статті 6 Конвенції.

(c) Третя сторона

59. Доводи третьої сторони будувалися на застосуванні принципу *non-refoulement* («невислання») в ситуації, коли існує ризик відвертої відмови у праві на справедливий судовий розгляд.

60. Третя сторона посилалася на загальне визнання Судом, іншими міжнародними судами та судами деяких держав неприпустимості екстрадиції осіб, яким реально загрожує відверта відмова в правосудді. Зокрема, вона послалася на рішення Суду у справі *Дрозда і Янушека (Drozd and Janousek)*, в якій Суд визнав, що «Договірні держави ... зобов'язані відмовляти у співробітництві, якщо з'ясується, що засудження є наслідком відвертої відмови в правосудді» (див. рішення у справі «*Дрозд і Янушек проти Франції та Іспанії*» (*Drozd and Janousek v. France and Spain*), від 26 червня 1992 року, п. 110, серія А, № 240). Однак третя сторона зазначила, що ця позиція не набула подальшого розвитку у практиці Страсбурзького суду. Тому третя сторона просила Суд дослідити цей аспект справи з урахуванням конкретних обставин справи та важливості гарантії статті 6 для вирішення питань про застосування принципу *refoulement*.

2. Оцінка Суду

61. Суд повторює, що питання за статтею 6 у зв'язку з рішенням про екстрадицію може бути порушене лише за виняткових обставин, коли біженець уже наразився або ризикує наразитися на відверту відмову у справедливому судовому розгляді його справи в запитуючій державі (див. згадане вище рішення у справі *Сорінга (Soring)*). У зв'язку з цим Суд зазначає, що у справах, у яких порушувалися аналогічні питання, Суд не визнавав за необхідне розглядати скарги про ризик відвертої відмови в правосудді у випадку екстрадиції, якщо вже був висновок про те, що така екстрадиція суперечитиме положенням статті 3 Конвенції (див., наприклад, рішення у справах «*Сааді проти Італії*» (*Saadi v. Italy*) [GC], № 37201/06, п. 160, ЄСПЛ 2008-..., «*Ісмойлов та інші проти Росії*»

(*Ismoilov and Others v. Russia*), № 2947/06, п. 156, від 24 квітня 2008 року, і «*Sellem проти Італії*» (*Sellem v. Italy*), № 12584/08, п. 47, від 5 травня 2009 року).

62. У справі, що розглядається, Суд уже визнав, що видача заявників Казахстану становила б порушення статті 3 Конвенції. Він не бачить жодних виняткових обставин, які б служили підставою для відхилення від висновків, яких він дійшов у своїх попередніх рішеннях.

63. Тому Суд оголошує скаргу заявників за статтею 6 Конвенції прийнятною і постановляє, що немає необхідності в її окремому розгляді.

IV. СКАРГА ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

64. Заявники скаржилися на відсутність ефективних засобів юридичного захисту, за допомогою яких вони могли б запобігти ухваленню рішення про екстрадицію або оскаржити його на підставі ризику зазнати поганого поводження. Вони посилалися на статтю 13 Конвенції, яка передбачає:

«Кожен, чії права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

A. Щодо прийнятності

65. Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона оголошується прийнятною.

B. Щодо суті

1. Доводи сторін

66. Посилаючись на висновки Суду у справі *Солдатенка* (див. згадане вище рішення у справі *Солдатенка (Soldatenko)*, пп. 82–83), заявники стверджували, що національна правова система не передбачає ефективного засобу юридичного захисту, за допомогою якого можна було запобігти прийняттю рішення про екстрадицію або оскаржити його з огляду на ризик поганого поводження. Вони також доводили, що Інструкцію про порядок розгляду в органах прокуратури запитів про видачу правопорушників, на яку Уряд посилався у своїх доводах, не було оприлюднено відповідно до національних нормативних вимог і що вона не була загальнодоступною для цілей статті 13 Конвенції.

67. Уряд доводив, що заявники мали ефективні засоби юридичного захисту стосовно своїх скарг за статтею 3, але не скористалися ними.

68. Зокрема, Уряд стверджував, що заявники могли б подати скарги до прокурорів, які б вирішували питання, пов'язані із запитом про їхню екстрадицію, і такі скарги були б розглянуті відповідно до пункту 3.1 Інструкції про порядок розгляду в органах прокуратури запитів про видачу правопорушників, затвердженої Генеральним прокурором 23 травня 2007 року (див. пункт 28 вище). За інформацією Уряду, цю інструкцію було опубліковано на вебсайті Верховної Ради України.

69. Уряд також доводив, що стаття 2 Кодексу адміністративного судочинства передбачає можливість оскаржити в судах будь-яке можливе рішення про екстрадицію та заявити про ризик — у випадку екстрадиції — поводження, несумісного з гарантіями статті 3 Конвенції, і що суди зобов'язані розглянути такі заяви. На підтвердження останнього аргументу Уряд подав копію постанови Київського адміністративного суду від 2 липня 2008 року, яким було скасовано рішення прокуратури про екстрадицію громадянина цієї держави до Російської Федерації з огляду на неврахування прокуратурою доказів того, що в його специфічній ситуації існував реальний ризик поганого поводження в тій країні. Національний суд також визнав, що рішення про екстрадицію суперечило положенням статті 3 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року.

2. Оцінка Суду

70. Суд передусім наголошує, що стаття 13 Конвенції гарантує можливість використання на національному рівні засобу юридичного захисту для реалізації змісту конвенційних прав і свобод, незалежно від того, в якій формі вони закріплені в національному правовому порядку. Отже, з огляду на дію цієї статті має бути передбачений національний засіб юридичного захисту, який дасть змогу компетентному національному органу вирішити по суті відповідну скаргу, подану на підставі Конвенції, і забезпечити відповідне відшкодування; хоча при цьому Договірним державам надається свобода розсуду в обранні способу, в який вони забезпечуватимуть виконання своїх зобов'язань за цим положенням. Крім того, за певних обставин задоволення вимог статті 13 може забезпечуватися за допомогою сукупності засобів юридичного захисту, передбачених національним законодавством (див. рішення у справі «*Чагал проти Сполученого Королівства*» (*Chahal v. the United Kingdom*) від 15 листопада 1996 року, п. 145, Reports of Judgments and Decisions, 1996-V).

71. Ураховуючи незворотний характер шкоди, якої може завдати втілення стверджуваного ризику катування і поганого поводження, а також значущість, яку Суд надає статті 3, поняття ефективного засобу юридичного захисту за статтею 13 вимагає: і) незалежного і ретельного вивчення заяви про існування суттєвих підстав вважати реальним ризик поведження, несумісного з гарантіями статті 3 у випадку вислання заявника до країни призначення, та ii) наявності засобу юридичного захисту, який автоматично зупиняє дію оскаржуваного рішення (див., наприклад, рішення у справі «*Мумінов проти Росії*» (*Muminov v. Russia*), № 42502/06, п. 101, від 11 грудня 2008 року).

72. Повертаючись до доводів, поданих сторонами у цій справі, Суд зазначає, що у справі *Солдатенка (Soldatenka)* він уже розглядав подібні аргументи Уряду стосовно національних засобів юридичного захисту у справах про екстрадицію (див. згадане вище рішення у справі *Солдатенка (Soldatenka)*). У тій справі Суд визнав відсутнім ефективний засіб юридичного захисту, наявності якого вимагає стаття 13 Конвенції і за допомогою якого можна було б оскаржити рішення про екстрадицію, посилаючись на ризик поганого поводження при поверненні до країни. Зокрема, Суд зазначив, що, хоча положення Кодексу адміністративного судочинства передбачають можливість перегляду рішення про екстрадицію адміністративними судами з урахуванням скарги на ризик поганого поводження, Уряд не навів аргументів, які підтвердили б наявність у судів повноважень такого контролю, і прикладів, коли рішення про екстрадицію було розглянуто по суті, тоді як заявник подав судові рішення, які свідчать про протилежне.

73. На відміну від справи *Солдатенка (Soldatenka)*, у справі, що розглядається, Уряд на підтвердження своїх доводів подав копію внутрішнього нормативного документа органів прокуратури, який регулює порядок розгляду запитів про екстрадицію, а також копію постанови Київського адміністративного суду у справі, в якій рішення про екстрадицію було успішно оскаржено з посиланням на ризик поганого поводження.

74. Щодо згаданої інструкції органів прокуратури Суд зазначає, що вона конкретно не передбачає ретельного і незалежного дослідження скарг про ризик поганого поводження в разі екстрадиції. До того ж вона не встановлює строку, упродовж якого відповідній особі повинні повідомити рішення про екстрадицію, а також про можливість призупинення екстрадиції в очікуванні на результати судового розгляду скарги на таке рішення. Отже, Суд не може погодитися з Урядом, що процедура розгляду запитів про екстрадицію в органах прокуратури є ефективним засобом юридичного захисту в значенні статті 13 Конвенції. За цих обставин Суд не вважає за необхідне з'ясувати, чи було вжито належних заходів для забезпечення громадянам доступу до зазначеного документа.

75. Щодо можливості оскаржити рішення про екстрадицію в адміністративних судах, то Суд зазначає, що процедура такого судового контролю становить, у принципі, ефективний засіб юридичного захисту у значенні статті 13 Конвенції стосовно скарг, пов'язаних з рішеннями про вислання та екстрадицію, але за умови існування можливості ефективної перевірки судами законності — з матеріальноправового та процесуального

погляду — дискреційних дій органу виконавчої влади і можливості скасування ними такого рішення в разі необхідності (див. ухвалу у справі «Сливенко проти Латвії» (*Slivenko v. Latvia*) [ВП], № 48321/99, п. 99, ЄСПЛ 2002-II). Однак, якщо заявник намагається запобігти своєму висланню з Договірної держави, такий засіб юридичного захисту буде ефективним лише в разі, якщо він автоматично зупиняє дію оскаржуваного рішення (див. рішення у справі «Жебремедин [Габерамадієн] проти Франції» (*Gebremedhin [Gaberamadhien] v. France*), № 25389/05, п. 66, ЄСПЛ 2007-V).

76. У зв'язку з цим Суд зауважує, що звернення до адміністративних судів на підставі статті 2 Кодексу адміністративного судочинства з вимогою скасувати рішення про екстрадицію автоматично не зупиняє дію оскаржуваного рішення. Для зупинення дії оскарженого рішення суд має постановити спеціальну ухвалу [про вжиття заходів для забезпечення адміністративного позову], як це передбачено статтею 117 Кодексу. Адміністративний суд має дискреційні повноваження вирішувати такі питання і може постановити ухвалу за клопотанням сторони або з власної ініціативи.

77. Отже, навіть якщо припустити, що заявникам вчасно вручили рішення про екстрадицію, надавши можливість оскаржити їх в адміністративних судах, і що останні уповноважені вирішувати такі питання, немає гарантій, що такі рішення не будуть фактично виконані ще до того, як суди зможуть перевірити їх законність. Рішення Київського адміністративного суду, копію якого надав Уряд, не містить інформації, яка могла б спонукати Суд до іншого висновку.

78. Взв'язавши до уваги зазначене вище, Суд доходить висновку, що заявники не мали ефективного й доступного засобу юридичного захисту щодо їхніх скарг за статтею 3 Конвенції. Отже, мало місце порушення статті 13 Конвенції.

V. СКАРГА ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 2 КОНВЕНЦІЇ

79. Перший заявник скаржився за статтею 2 Конвенції, що, з огляду на пред'явлені йому обвинувачення (змова на вчинення вбивства) та стверджувану розпливчастість положень Конституції про смертну кару, існує реальний ризик призначення покарання у вигляді смертної кари в Казахстані в разі його екстрадиції до цієї країни. Він також стверджував про можливість скасування мораторію на виконання смертних вироків, запровадженого Президентом Республіки Казахстан, у разі ухвалення Парламентом Казахстану рішення залишити в силі законодавчі положення про смертну кару.

80. Суд зауважує, що, за інформацією Міжнародної Амністії, у переліку злочинів, за які раніше Конституція Республіки Казахстан передбачала покарання у вигляді смертної кари, залишено лише терористичні злочини, які призвели до людських жертв, та «особливо тяжкі злочини», вчинені у воєнний час. Мораторій на виконання смертних вироків, запроваджений у 2003 році, залишається в силі. Протягом 2007 року і десяти місяців 2008 року не було винесено жодного смертного вироку, і всім тридцяти одному засудженому смертну кару було замінено довічним ув'язненням (див. пункт 35 вище).

81. Суд також зазначає, що Генеральна прокуратура Республіки Казахстан надала запевнення, що прокуратура не вимагатиме призначення першому заявникові смертної кари за результатами розгляду його справи.

82. За цих обставин Суд не вважає переконливим аргумент про те, що першому заявникові загрожує смертна кара у випадку його можливої екстрадиції до Казахстану. Сама лише ймовірність такого ризику начебто через нечіткість відповідного національного законодавства не може становити порушення статті 2 Конвенції (див., наприклад, рішення у справі «Шамаяєв та інші проти Грузії і Росії» (*Shamayev and Others v. Georgia and Russia*), № 36378/02, п. 371, ЄСПЛ 2005-III, і, для порівняння, рішення у справі «Бадер та Канбор проти Швеції» (*Bader and Kanbor v. Sweden*), № 13284/04, пп. 42–46, ЄСПЛ 2005-XI). Отже, Суд відхиляє цю скаргу як явно необґрунтовану відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції.

VI. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

83. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

84. Заявники не висували вимоги щодо справедливої сатисфакції. Тому Суд вважає, що немає потреби у присудженні будь-якого відшкодування.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скарги за статтями 3, 6 і 13 Конвенції прийнятними, а решту заяви — непринятною.

2. *Постановляє*, що екстрадиція заявників до Казахстану становила б порушення статті 3 Конвенції.

3. *Постановляє*, що немає необхідності визначати, чи становила б екстрадиція заявників до Казахстану порушення статті 6 Конвенції.

4. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 13 Конвенції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 18 лютого 2010 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
Голова